

När Stockholm väljer riksdagsmän.

et är i juli, kanske till och med i augusti, och ännu talar ingen om valet till Andra kammaren, hvilket skall ega rum på hösten. Ännu är »hela Stockholm» på landet. Endast undantagsvis spörjer hr A., som träffar hr B. på ångbåten, om han hört något om de stundande riksdagsvalen, men det har hr B. alls icke hört och han försäkrar, att det ännu är »långt dit». Det medger hr A. och börjar tala om spanmålsprisen och kaffe-noteringarna, om huru ovanligt stora abborrar han metat ute på grundet samt försäkrar sig ha hört, att man skulle ha mycket roligt i år vid Lysekil och att det vore fråga om, att Stockholms stad skulle expropriera åtskilliga kojor i kvarteret Skallmejblåsaren mindre, hvilka ämnen så intressera herrarne om bord, att de dryfta alla i samband dermed stående möjligheter och omöjligheter, men als icke tänka på riksdagsvalen.

Först sedan »hela Stockholm» återvändt till stadslifvet, och »Sällskapet» ej längre befolkas af endast gräsenklings-middagsgäster samt ohjälplige ungarlar, sedan östra allén börjat antaga ett mera civiliseradt utseende med gula löf och gamla lustvandrare, hvilka göra nyhetsmarknaden lifligare, först sedan Stockholm åter är Stockholm med långa aftnar och elektriska ljusströmmar bland gaslågorna, nämner en och annan ordet *val*. Ännu är det dock endast spridda uttryck, knapt några meningar. Ingen har ännu tagit ledningen.

I borgareståndets tid och första året efter det nya riksdagsskicket införande hände det, att *en* påpasslig medborgare kunde uträtta ofantligt mycket. Han meddelade sig med någon god vän och frågade honom, om han ej tyckte, att de och de af deras närmaste vänner vore lämplige till riksdagsmän. Den gode vännen hade kanske aldrig

tänkt på den saken förut, men nu fann han det fullkomligt riktigt. Visst voro de lämplige. De två vännerna sammankommo då med några andra närmare bekanta, fem eller sex, på en liten bjudning hos en af de först nämde, och man vardt genast enig om, att de föreslagne borde väljas. Man bråkade icke als.

Så lystes ut en större sammankomst, och inbjudningen var under-tecknad af kottetiet, hvars alla namn visst icke voro kända af allmänheten, men det gjorde ingenting. Den större sammankomsten egde rum kanske på börsen, och kallades valmöte, fastän där inga mötte som ej delade åsigt med utlysarne. En sammankomst på börsen gör alltid ett visst intryck, gjorde det förr dock kanske mer än nu. Till ordförande valdes naturligtvis öfverståhållaren.

Den medborgaren som varit roten och upphovvet till hela rörelsen gaf till känna, att ett »stort antal valmän» enats om de och de namnen, hvilka upplästes.

»Är det någon, som har något att anmärka mot någon af de nu föreslagna?»

Ingen hade något att anmärka.

»Vill mötet såsom sina kandidater antaga de nu föreslagna?»

Det ville mötet visst.

Följande dagen lästes i tidningarne: »På ett i går middag hållet allmänt och talrikt besökt valmöte å börsen, antogos med en enhällighet, som hedrar valmännen och i sanning kan kallas ett stortadt uttryck af hufvudstadens vilja, följande herrar till riksdagskandidater . . . .»

En och annan tidning gjorde kanske sin insaga, men den betydde rakt ingenting. Ännu mindre verkan spordes af några små sammankomster, på hvilka börsmötet och dess kandidater mycket illa behandlades. Det stora flertalet af hufvudstadens valmän ville icke höra talas om andra riksdagsmän än de på börsmötet antagna. De valdes naturligtvis.

Det var på den tiden. Annorlunda går det till i nya Stockholm, där det sannerligen icke låter sig göra att *en* person, ej håller ett fåtal, sätter till riksdagsmän — åt minstone ej vid själfva valet. Men nog kan det hända, att det är några som söka taga ledningen. Att därmed uträtta något mot flertalets åsigt är dock icke så lätt.

Men snart är valdagen ej långt aflägsen, ett par, tre veckor kanske. En och annan valmansförening är nu i full verksamhet. Personer, som man under hela den öfriga delen af året aldrig ser till, dyka plötsligt upp och visa utomordentlig rörlighet. De äro öfver alt och arbeta i sina partiers intressen. Tidningarna börja också dryfta kandidater, men ganska fogligt och liksom kännande sig för. Det ligger politik

och nationalekonomi i luften. Helt hastigt har det kommit, men ännu hastigare går det framåt.

Så skall första större valmötet hållas. Det är i W6' stora sal. Stora valmansföreningen har utlyst mötet. Kandidater skola föreslås, men ännu icke underkastas granskning. Mycken rörelse i staden. Af den likgiltighet och den uppskofslust, som var så allmän kort tid förut, märkes nu ingenting. Alla kända deltagande för valen, tala om dem, varda varma, till och med heta. Alla tänka snart icke på något annat. Alla valmän, kanske äfven några icke-valmän, skynda till W6. De bästa platserna äro redan upptagna, det vill säga, de som äro närmast upphöjningen på salens ena långsida, midt emot ingången, på hvilken upphöjning stå ett bord och ett par stolar. Snart är hela salen fylld.

En herre, tillhörande Stora valmansföreningens styrelse, visar sig vid bordet och förklarar mötet öppnadt samt anhåller, att de närvarande måtte utse ordförande. Några röster ropa den där styrelsemedlemmens namn. Han mottager förtroendet utan tillgjord blygsamhet samt visar sig uppdraget fullt vuxen, öppnar förhandlingarna med att anmoda mötet uppställa kandidater, afhör lugnt de rop som nu höjas från olika delar af salen, antecknar och knackar sakta i bordet, då bullret är alt för stojande.

»Här har professor X. föreslagits. Anser mötet, att professor X. skall uppföras såsom kandidat?»

»Ja!.. Nej!.. Ja!»

Ordföranden anser ja vara öfvervägande och ämnar förklara professor X. såsom en af hufvudstadens kandidater vid valen till Andra kammaren.

»Votering!» skriker en person från en aflägsen vrå.

»Votering är begärd», säger ordföranden och anmodar dem som önska professor X. uppförd såsom kandidat att uppräcka sina högra händer.

Ett stort antal händer sträckas upp åt. Ordföranden anser dessa högra händer tillhöra flertalet af de närvarande och tror sig nu kunna stadfästa X:s kandidatur. Den åsigten motsäges af en herre som står ute i förstugan och anhåller, att händerna måtte räknas.

»Låt oss räkna», säger ordföranden och anmodar de närvarande att åter sträcka upp händerna, i fall de önska professor X. till kandidat.

Några frivilliga biträda vid räkningen, som anger så och så många hundra händer. De närvarande personerna äro väl öfver fem hundra.

Ordföranden meddelar utgången af räkningen och anser professor X:s kandidatur vara fullt säker. Den uppfattningen röner starkt motstånd från aflägsna röster.

»Här står en herre som räckte upp båda händerna!» ropar någon. Buller och bråk.

»Den vida öfvervägande majoriteten är *emot* X.», skriker en i högen. Detta motsäges bestämdt, lifligt, öfverväldigande... Jo!... Nej!... Jo! Det är omöjligt att komma öfver ens. Ordföranden sitter och klappar med en blyertspenna i bordet. Klubba saknas. Ingen hör på hans uppmaningar till lugn. Slutligen saktar sig dock sorlet. Ordföranden föreslår, att omröstning må ske genom att gå till höger och vänster. Förslaget antages.

»De som rösta på X. gå till höger, och öfriga till vänster», förklarar ordföranden.

»Men hvar är höger?» frågas i hopen.

»Höger är här, vänster är där.» Det få åt minstone de flesta reda på.

Åter igen stor rörelse. Flyttningen från salen ena ända till den andra går ej så lätt. Man snafvar på stolarna, stöter emot hvarandra, trasslar in sig och först efter mycket bråkande har man lyckats någorlunda fördela sig efter åsigter. Då befinnes det, att nästan alle samman stå på högra sidan. Hr X. är således erkänd kandidat.

Därefter kommer turen till alla de öfriga kandidatämnena som nu äro ganska manstarka. En och annan som nämnts begär ordet och förklarar sig icke vilja komma i åtanka.

»Tyst, ingen diskussion!» skriker någon i högen. »Det blir nästa gång.»

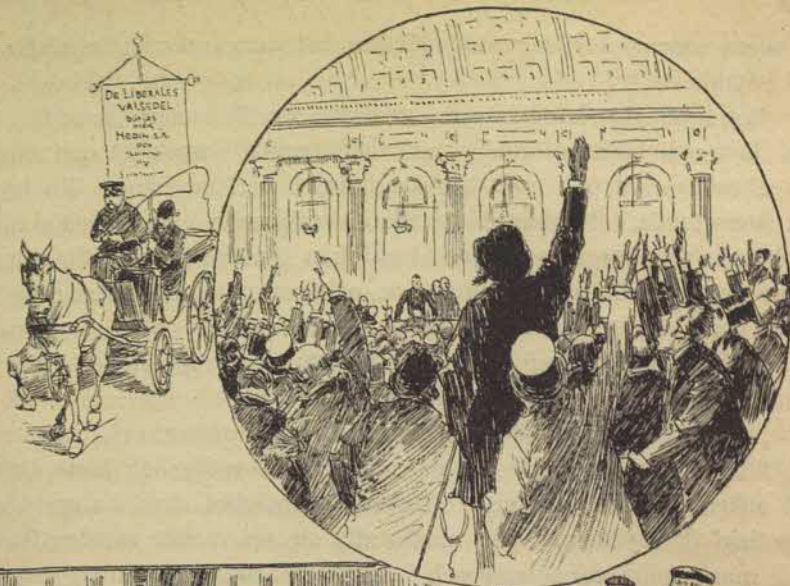
»Kandidaten har inte rätt att afsäga sig», förklara andra.

»Låt hr Z. yttra sig, mine herrar!» uppmanar ordföranden, men bullret i salen är så starkt, att ingen hör hvad Z. säger.

Äfven han tages upp på kandidatlistan, och denna ökas oupphörligt. Det ena namnet föreslås efter det andra. Några nekas, men de flesta föras upp. Förrådet på riksdagskandidater tyckes vara outtömligt. Efter några timmars arbete börjar man dock tröttna. Mötet upplöses, men dryftningen fortsättes kanske på nedra botten, i restauranten och på kafét, och slutar ej förr än gasen släckes.

Vid nästa möte underkastas kandidaterna noggrann granskning. Känner man icke sig själf, bör man låta göra sig till riksdagskandidat, så får man nog reda på sina goda och dåliga egenskaper, i synnerhet de dåliga. Några af de föreslagna ha infunnit sig, träda fram på upphöjningen vid ordförandebordet och aflägga sin politiska trosbekännelse. Andra äro frånvarande, men detta betraktas af valmännen

När Stockholm väljer riksdagsmän.

nu mera såsom oförlätlig ouppmärksamhet och kan vålla kandidatens förkastande.

Den politiska kandidaturen ansågs ännu för några år sedan såsom helt och hållet oförenlig med det svenska sinnelaget och räknades af många till och med bland mindre hederliga tilltag. Nu är det helt annorlunda. Nu har det gamla ciceronianska »må det stå skrifvet på hvarje medborgares panna hvad han tänker om offentliga angelägenheter» vunnit burskap hos oss, och ser man ingen inskrift eller döljes den, vänder man sig från den medborgaren.

Fram således med kandidater, spela med öppna kort och be-
känn färg!

Mången kandidat är naturligtvis blyg, stammar och trasslar in sig, fastän hans tankegång kanske är ganska redig och hans åsigt fullt säkra. Andra tala med oförfärad munvighet, men ha egentligen ingenting att meddela. Vill man skaffa sig en vacker samling fraser, skall man gå på valmötena och lyssna till åtskilliga talare.

Men sakrika eller frasrika, öfvertygelsefasta eller vajande för de politiska vindkasterna, åhöras de många talen dock med ganska mycken uppmärksamhet. Vi äro ett artigt folk äfven på valmötena, hvissla aldrig, skratta nog åt den eller den talaren, mumla kanske något litet, men låta honom tala till slut, och behagar han oss, klappa vi händerna och ropa »bravo».

Ju närmare valdagen nalkas, dess starkare varder deltagandet. Vi ha slutligen icke håg att sysselsätta oss med något annat. Tidningarna egna en god del af sina spalter åt det förestående valet, bjuda ut sina kandidater, prisa deras utmärkta egenskaper, nedsätta de öfriga partiernas, söka intressera med långa ledare, små mellanbitar, uppiggande notiser, hålla förmaningar om nödvändigheten att icke försumma tillfället, tala om rättigheter och skyldigheter och skulle otvifvelaktigt alldeles trötta ut sina läsare, om dessa icke befunne sig i ett så feberaktigt tillstånd, att de tills vidare kunna tåla hvad som hälst.

Ännu ha vi icke hunnit så långt som i Nordamerika, där det anses tillåtligt att under valskedet taga heder och ära af sina motståndare. Ännu har ej någon af det ena partiet i Stockholm skylt det andras kandidater för att vara tjufvar, rånare och mördare, men några små hänsyftningar på den och den mindre ärliga handlingen af den och den kandidaten, några smygord om hans affärer och hans slägts affärer, hans opålitlighet och egennyttan o. s. v. kan man nog få höra, till och med se i tryck, åt minstone i tidningar som antingen ha till yrke att utsprida gemenheter om folk eller som anse att alla medel äro goda, då det gäller att hindra en politisk motståndare. Men mord användes icke. Revolver synas ej till.

I afton är det valmöte i vetenskapsakademiens hörsal, i Salemskapellet vid Folkungagatan och i nedre börssalen, alla talrikt besökta, och i morgon är ett stort allmänt möte utsatt till kl. 2 middagen i öfre börssalen samt ett lika stort och allmänt möte å nyo på aftonen i Hôtel W6. Dagen därpå samlas femton hundra personer i musikaliska akademiens stora sal, och en annan dag trängas där ända till sexton hundra. Kandidater ansättas med närgångna frågor. Dundrande tal hållas. Högtidliga löften afgifvas. Framtiden ransakas. Fosterlandets heliga sak åberopas.

Utanför mötesplatsen svärma skaror af utbudare, som sälja ströskrifter, tidningar, handledningar och anvisningar.

Här och där i staden äro valbyråar öppnade, tillhörande olika partier, men alla under skydd af svensk flagga, och i de byråarna finner man alla nödvändiga upplysningar samt får utan afgift hela fång af valliteratur jämte tryckta röstsedlar. På de byråarna träffar man medborgare som åtminstone under valschedet kunna sägas vara yrkespolitici, enär de då lemna alla andra sysselsättningar och egna sig helt och hållet åt politiken, upplysa de okunniga, styrka de klen-trogne, handleda dem som stappla på vägen. Valbyråarna äro tämligen dyrbara inrättningar, icke såsom skulle man på dem utgifva några pengar för att skaffa partierna anhängare, köpa röster och bedrifva andra olagligheter — visst icke! Men det kostar att hyra lokal och hålla alla dessa tryckalster till kostnadsfri utdelning, att aflöna byråchefer, byråsekreterare och amanuenser af båda könen samt att bestrida en hel mängd förutsedda och kanske ännu flera oförutsedda utgifter.

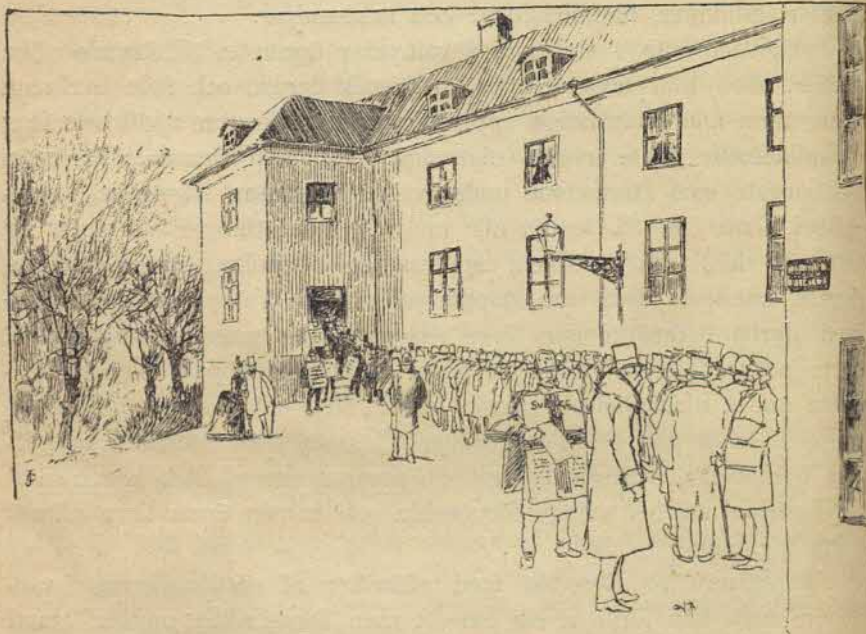
Byråarna äro försedda med afskrifter af röstlängderna, hvarigenom man kan förvissa sig om att man finnes riktigt uppförd bland de valberättigade. Tillfälle till sådant efterseende har man visserligen också någon tid före valet i själfva röstlängdsoriginalerna i rådhuset, men man kommer sig vanligtvis icke dit. Det är så tråkigt att gå upp i rådstugan, och så är man ej säker på att tjänstemännen äro riktigt välvilliga, nu mera en alldeles öfverflödig farhåga, men som fortlefver sedan den tiden, då stadens, lika väl som statens, tjänstemän ansågo sig vara allmänhetens herrar hvilka endast af gunst och nåd lemnade en upplysning.

Utom att valbyråarna utdela röstsedlar, så skickas äfven sådana omkring i husen. Stundom finner man sin brevlåda fylld med röstsedlar från olika partier. Det riktigt regnar röstsedlar, och de tränga in öfver allt, äfven på de mest ogenomträngliga ställen.

Så inträder sjelfve valdagen. Den är vanligtvis mycket lugnare än dagarne närmast förut, då de oupphörliga valmötena med sina

mångfaldiga tal, profomröstningar och andra förberedelser höllo sinna i spänning, och då man skulle springa på valbyråarna, göra sig underrättad om eget och vänners valberättigande, använda sin öfvertalningsförmåga i så många fall, passa på, aldrig slappas af, vara den ständigt vaksamme medborgaren och verksamme valmannen. Nu är alt detta en öfvervunnen ståndpunkt. Nu går man i lugn till valurnan. Det är endast morgontidningarna, som ännu innehålla några kraftiga annonser, såsom: »Valmän, ohoj!» ... »Front mot radikalismen!» ... »Gå fullt beredda till valurnan!» ... »Enighet ger styrka!»

Utanför en vallokal.

Vid senaste valen ha funnits tio vallokaler, de fleste i skolhus eller på kyrkosalar, men äfven i rådhuset och på andra ställen. I omgifningarna svärma röstsedelutdelare. Man behöfver icke alls göra sig besvär med att skriva sin sedel. Den stickes i valmannens hand färdigtryckt. Utanför vallokalens portar posta karlar i de olika partiernas färger med stora plakat på en stång eller med ett plakat på bröstet, kanske äfven ett på ryggen, som angifver hvilket partis röstsedlar han utdelar. För några år sedan kostade partierna på sig åkaredroskor med fana, plakat på stång och innesittande valfrämjare, hvilka åkte omkring i staden för att väcka valmännen ur en farlig likgiltighet och mana dem att icke glömma dagens vikt. Dessa kring-

farande valpåsmyndare har man dock icke sett till hvarken våren eller hösten 1887, det stora upplösningsåret. Däremot tyckas röstutdelarne vid vallokalerna ha tilltagit i antal och enträgenhet.

Har man äntligen lyckats bana sig väg genom sedelutbudarnes täta led och intaga sin plats i köen, får man sedan väpna sig med tålmod. Klockan är kanske ej mer än 10 på morgonen, den timme då vallokalerna öppnas, men det kan tåla länge nog innan man i köen hinner fram till valurnan. Denna har sin plats på golvet i salens ena ända, en stor och ansenlig urna, värdig ett fritt folk, och bredvid henne sitter rådmannen-valförrättaren vid ändan af ett bord, vid hvars två långsidor fyra notarier från rådhusrätten tjänstgöra.

Är det en folkrik valkrets, dela de röstande sig i två köer, som framskrida till hvar sin sida af valförrättarens bord, och vid hvarje sida tura två notarier om ått i röstlängderna efterslå och anteckna väljande, allt efter som desse komma fram till bordet.

Icke alla valmän ha riktig reda på sig. Där kommer en och nämner sitt namn samt räcker fram röstsedeln.

»Hvar bor herrn?» spørjer notarien, färdig att slå upp namnet i stora röstliggaren.

Frågan tyckes vara mycket enkel, och likväl kan hon ej alltid genast besvaras. Valmannen skall nämligen uppgifva det kvarter, där han hade sin bostad vid föregående års mantalsskrifning, och det går stundom icke så lätt. Mycken tidsutdrägt orsakas af bristande minne eller kännedom om kvarterets namn. När notarien slutligen lyckas få tag i valmannens namn i längderna, händer det, att han icke är valberättigad för tillfället. Han har icke erlagt sin skatt och nödgas gå med oförrättadt ärende. Stundom låter den oberättigade höra en kraftig insaga, påstående, att han verkligen betalt skatten.

»Har ni kvitto med er?»

Nej, det har han icke, men påstår, att det fins hemma. Han ålägges att gå efter det och aflägsnar sig — för att aldrig mer återkomma. I de allra flesta fall är det icke vallängdens fel, utan valmannens, om denne aflägsnas, utan att ha fått lemna sin röstsedel. Därmed vare dock icke sagdt, att vallängden är alldeles ofelbar.

Den ordentlige valmannen är, äfven om han på förhand förvissat sig om att vara behörigt antecknad, försedd med sitt skattekvitto, då han går att göra sina valmansrättigheter gällande, och han behöfver endast uppgifva kvittots nummer för att notarien genast skall finna hans namn i röstlängden. När detta är väl gjordt, återstår endast att lemna den hopvikta och omärkta röstsedeln till rådmannen som genast stoppar ned den i urnan, hvarefter valmannen aflägsnar sig.

Från kl. 10 till kl. 2 på dagen samt mellan kl. 6 och 8 på aftonen fortgår valförrättningen. Vanligtvis är det ämbetsmän, grosshandlare och deras likar, som rösta på morgonen, då arbetarne däremot infinna sig på kvällen. Midt på dagen äro vallokalerna för det mesta tämligen tomma.

Efter valförrättningens slut återstår för de under hela dagen ganska ansträngda magistratspersonerna det ej lätta arbetet att räkna rösterna för de olika kandidaterna, och det drager ofta långt ut på natten. Morgonen därpå står valets utgång åtminstone i det närmaste angifvet i tidningarna.

Och därmed har Stockholm valt riksdagsmän. Att de valde likväl ej alltid varda riksdagens representanter i Andra kammaren, hör icke till kapitlet om valet, utan beror på helt andra orsaker, t. ex. att en af de valde häftar i gammal, i röstlängden icke anmärkt skuld till det allmänna, hvilken skuld kan uppgå ända till — 11 kr. 58 öre!

Om valet till Första kammaren vet Stockholms allmänhet föga. Det skötes af hrr stadsfullmäktige och kan visserligen föregås af något dryftande i tidningarna samt mellan stadens fäder enskildt, men orsakar inga valmöten eller något slags valrörelse i staden.

Deltagandet i Stockholmsvalet till Andra kammaren tyckes vara i tillväxt. Vid ordinarie valet 1878 aflemnades 4,914 röstsedlar; vid ett partielt val 1879 voro sedlarne 3,426; vid ett annat partielt val 1880 gick antalet till endast 2,780; det ordinarie valet 1881 samlade 6,228 röstsedlar i urnorna; ett partielt val 1882 intresserade så mycket, att 5,031 sedlar aflemnades; vid ordinarie valet 1884 aflemnades 7,502; omvalet i januari 1885 åstadkom 8,261 röstsedlar; i det efter Andra kammarens upplösning 1887 utlysta nya val i april var deltagandet så talrikt, att 10,140 sedlar aflemnades. Vid ordinarie valet i september 1887 var deltagandet något mindre, och 9,534 röstsedlar afgåfvos. De här upptagna siffrorna angifva *hela* antalet af de i urnorna nedlagda sedlarne, men detta minskas ej mycket af de kasserade, hvilka t. ex. vid valet i september 1887 voro 63.

